

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ในปัจจุบันประเทศไทยในแถบเอเชีย มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีในอัตราค่อนข้างสูงแต่ละประเทศต่างเร่งรัดให้ประเทศของตนเองมีความเจริญก้าวหน้าเพื่อแข่งขันกับต่างประเทศทั้งด้านสังคมวิทยา มานุษยวิทยา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี พลังงานและการสื่อสาร โดยอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ ประกอบกับประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชียให้ความสำคัญต่อการเร่งรัดในการพัฒนาประเทศ ให้สามารถเข้าแข่งขันในเวทีโลกได้ทุกรูปแบบ ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงดังกล่าวและยังพบว่าประชากรไทยยังไม่ได้รับการพัฒนาให้มีความสามารถในหลาย ๆ ด้านที่ทัดเทียมกับประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะด้านการศึกษา ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบการจัดอันดับโครงสร้างพื้นฐานการศึกษา พบว่า ประเทศไทยจัดอยู่ในอันดับที่ 48 จาก 60 ประเทศและมีขีดความสามารถในการแข่งขันอยู่ในอันดับที่ 29 จาก 60 ประเทศ ตามที่ IMD ได้จัดอันดับขององค์ประกอบโครงสร้างพื้นฐานและความสามารถในการแข่งขันเทียบกับ 60 ประเทศ (IMD World Competitiveness Yearbook , 2004 อ้างใน เอกสารการบริหารเชิงรุกในยุคการเปลี่ยนแปลง)

จากการแข่งขันด้านการศึกษาดังกล่าว ประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญ รัฐบาลจึงกำหนด พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2545 (ฉบับปรับปรุง) กำหนดให้มีการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ เพื่อนำประชากรของประเทศก้าวสู่การแข่งขันในเวทีโลก ดังนั้นผู้บริหารจึงเป็นบุคคลสำคัญในการนำการเปลี่ยนแปลงให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายการศึกษา ประกอบกับในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2545 หมวดที่ 7 มาตรา 53 ได้กำหนดให้ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีใบประกอบวิชาชีพตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อรองรับการบริหารเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้ ธีระ รุญเจริญ (2547 , 34) กล่าวไว้ว่า “ การบริหารกิจการใดที่เกี่ยวกับสาธารณประโยชน์ในยุคโลกาภิวัตน์จึงมีความจำเป็นต้องอาศัย ผู้บริหารมืออาชีพ จึงจะดำเนินธุรกิจต่าง ๆ ดำเนินไปด้วยดี และบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผู้บริหารองค์กรเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ การบริหารกิจการทุกกิจการไม่ว่าจะมีขนาดเล็ก หรือใหญ่ล้วนแต่ต้องอาศัยผู้บริหารมืออาชีพ นั่นหมายความว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ จึงจะสามารถเป็นผู้นำการปฏิรูปที่มีประสิทธิภาพ

คุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพ คือ นักบริหารที่มีความรู้ ความเข้าใจในสาระของงานอย่างแท้จริง สามารถบริหารงานได้ประสบความสำเร็จ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับ ทั้งด้านการบริหารและด้านคุณธรรม จริยธรรมด้วย ดังนั้นคุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพกับนักบริหารมืออาชีพ คือ ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารงาน กิจการต่างๆให้สำเร็จ โดยอาศัยความรู้ความสามารถของตนเองและความร่วมมือของผู้อื่น ลักษณะเด่นของผู้บริหารมืออาชีพมีดังนี้ (เทียน ทองแก้ว ,2549 หน้า 5)

- 1) มีความรอบรู้ทันต่อเหตุการณ์
- 2) มีการตัดสินใจที่ดี รวดเร็ว แม่นยำและถูกต้อง
- 3) สามารถจับประเด็นได้รวดเร็ว ออกความเห็นได้ทันการ
- 4) สามารถเลือกใช้คนได้เหมาะสมกับงาน
- 5) ยอมรับการเปลี่ยนแปลงพร้อมที่จะปรับตัว
- 6) มีระเบียบ ละเอียดรอบคอบ คร่งครัดเรื่องเวลา
- 7) ซื่อสัตย์มีคุณธรรม ยึดมั่นในจรรยาวิชาชีพ
- 8) เชื่อมั่นในตนเอง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถประสานงานได้เยี่ยม

จากการศึกษาวิจัยของ ชูติพร เหล็กคำ และคณะ (2548 หน้า118) พบว่า ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลกตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเปรียบเทียบความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก จำแนกตามประเภทของโรงเรียน พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ รุ่ง แก้วแดง (2547 หน้า 6) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับนักการบริหารการศึกษาไทยว่า “ส่วนมากเป็นนักบริหารโดยไม่ใช้ทฤษฎี ไม่มีการเชื่อมโยงทฤษฎีกับชีวิตการทำงาน และขาดการฝึกฝนอย่างเพียงพอ รวมถึงด้านจรรยาบรรณ ทำให้เกิดการบริหารแบบมั่วแมนเนจเจอร์ ทั้งที่การศึกษาเป็นเรื่องสำคัญ และที่สำคัญผู้บริหารการศึกษาจะต้องเป็นมืออาชีพด้วย” และ สมเดช สีแสง (2545 หน้า 291) กล่าวว่าไม่ได้มีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าต้องยึดถือหรือมีคุณธรรมใดบ้าง แต่ลักษณะซึ่งแสดงคุณธรรมที่ผู้บริหารควรมีจะปรากฏอยู่ในหลักศาสนา ระเบียบ กฎหมาย คำสั่ง จรรยาบรรณและวินัยของข้าราชการครู อาทิเช่น ใช้หลักทศพิธราชธรรมในการบริหารงาน ซึ่ง วีระ ประเสริฐศิลป์ (2546 หน้า 107-118) ได้เสนอว่า จรรยาบรรณผู้บริหารควรประกอบด้วย จรรยาบรรณต่อตนเอง จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ จรรยาบรรณต่อบุคลากรในองค์กร และจรรยาบรรณต่อองค์กร ชุมชนและสังคม ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพจึงเป็นความหวังของสถานศึกษา แต่เมื่อตั้งคำถาม

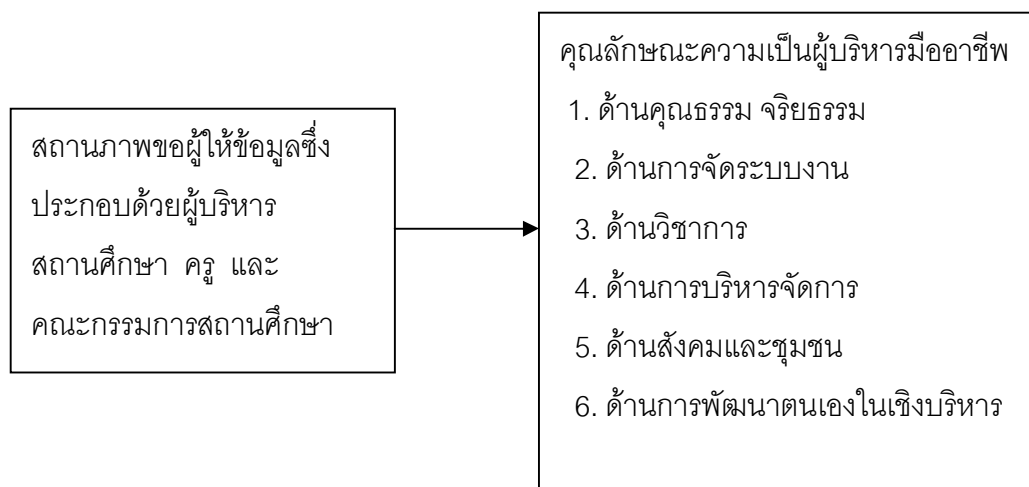
ว่า"ผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบันเป็นมืออาชีพหรือไม่" "ผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพมีลักษณะใด" "มีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลถึงการเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา" คำถามเหล่านี้มีผู้ศึกษาค้นคว้าวิจัยความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ อนุชา กอนพวง (2550) ได้ศึกษาวิจัย การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเป็นผู้บริหารมืออาชีพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความเป็นผู้บริหารมืออาชีพในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี โดยตัวแปรแฝงอื่น ๆ รูปแบบสามารถอธิบายความแปรปรวนของความเป็นผู้บริหารมืออาชีพได้ร้อยละ 93 โดยที่ภูมิหลังของผู้บริหารสถานศึกษา พฤติกรรมนำการสนับสนุนภายในสถานศึกษา และบรรยากาศของสถานศึกษาส่งผลส่งอิทธิพลทางตรงต่อความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ขณะเดียวกันแรงจูงใจคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา และพฤติกรรมนำ ส่งอิทธิพลทางตรงต่อการสนับสนุนภายในสถานศึกษาและบรรยากาศของสถานศึกษา ส่วนภูมิหลังของผู้บริหารสถานศึกษา และคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา และแรงจูงใจส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อการสนับสนุนภายในสถานศึกษาและบรรยากาศของสถานศึกษาในขณะที่การสนับสนุนภายในสถานศึกษาส่งอิทธิพลทางตรงเชิงบวกพันต่อการพฤติกรรมกรรนำ และสภาพแวดล้อมภายนอกส่งอิทธิพลทางตรงต่อการสนับสนุนภายในสถานศึกษา

คณะผู้ศึกษาค้นคว้าเห็นความสำคัญต่อการเป็นมืออาชีพจึงศึกษาค้นคว้า เรื่องคุณลักษณะความเป็นความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา มีคุณลักษณะความเป็นผู้บริหารมืออาชีพมากน้อยเพียงใดและผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ ในการวิเคราะห์วางแผนพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีคุณลักษณะความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ และปรับปรุงการบริหารงานของผู้บริหารให้เป็นมืออาชีพต่อไป

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลกเขต 1 ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

ภาพ 1 แสดงกรอบแนวคิดการศึกษาครั้งนี้

สมมุติฐานของการศึกษา

คุณลักษณะความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ทั้ง 6 ด้านแตกต่างกัน

ขอบเขตของการศึกษา

1. ประชากรที่ศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ปีการศึกษา 2551 จำนวนทั้งสิ้น 151 โรงเรียน ประกอบด้วยโรงเรียนในเขตอำเภอเมืองพิษณุโลกจำนวน 80 โรงเรียน และอำเภอบางระกำจำนวน 71 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้จากตารางของ Krejcie และ Morgan ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 108 โรงเรียน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างแต่ละโรงเรียนมีผู้ให้ข้อมูล จำแนกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนละ 1 คน ครูโรงเรียนละ 1 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนละ 1 คน การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยวิธีวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

2. ตัวแปร ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าแบ่งเป็น

2.1. ตัวแปรต้น ได้แก่ สถานะภาพของผู้ให้ข้อมูล จำแนกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ผู้บริหาร

สถานศึกษา ครู และคณะคณะกรรมการสถานศึกษา ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิเศษโลก เขต 1

2.2. ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณลักษณะความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ ซึ่งใช้ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 6 ด้าน คือ

1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม
2. ด้านการจัดระบบงาน
3. ด้านวิชาการ
4. ด้านการบริหารจัดการ
5. ด้านสังคมและชุมชน
6. ด้านการพัฒนาตนเองในเชิงบริหาร

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือผู้ที่ผู้อำนวยการสถานศึกษามอบหมายงานด้านการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิเศษโลกเขต 1

ครู หมายถึง ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิเศษโลก เขต 1

คณะกรรมการสถานศึกษา หมายถึง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิเศษโลก เขต 1

คุณลักษณะความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ หมายถึง คุณลักษณะและสภาพการณ์ที่แสดงถึงความเชี่ยวชาญของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารงานทั้งระบบของสถานศึกษาจนบังเกิดประสิทธิผลสูงสุด 6 ด้าน คือ

1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม หมายถึง ความเป็นผู้ประพฤติดี มีธรรมประจำใจใช้หลักธรรมในการบริหาร มีความยุติธรรม มีเหตุผลและวางตัวเป็นกลางอย่างสม่ำเสมอ ซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเอง ต่อหน่วยงานและผู้อื่น มีความเสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและผู้อื่น
2. ด้านการจัดระบบงาน หมายถึง สิ่ง que แสดงว่าเป็นผู้พัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ การจัดการระบบสารสนเทศและการสื่อสาร การจัดระบบเครือข่ายการประกันคุณภาพการศึกษา และการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมทั้งระบบ
3. ด้านวิชาการ หมายถึง สิ่ง que แสดงว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในทางวิชาการ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนารูปแบบกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาครูตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน รวมถึงการประเมินผลเพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

4. ด้านการบริหารจัดการ หมายถึง สิ่ง que แสดงว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการวางแผนกลยุทธ์ การบริหารแบบมีส่วนร่วม เทคนิคการบริหารจัดการ แนวใหม่ การบริหารความขัดแย้ง การบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น

5. ด้านสังคมและชุมชน หมายถึง สิ่ง que แสดงว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถในการบริหารจัดการโรงเรียนเพื่อชุมชนและสังคม ตลอดจนการบริหารในบริบทที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในทิศทางของสังคม

6. ด้านการพัฒนาตนเองในเชิงบริหาร หมายถึง สิ่ง que แสดงว่าผู้บริหารมีการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นผู้บริหารมืออาชีพ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1 หมายถึง เขตพื้นที่การศึกษาของจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 2 อำเภอ คือ อำเภอเมืองพิษณุโลกและอำเภอบางระกำ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อช่วยให้ผู้บริหารสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1 และ คณะกรรมการการศึกษาได้ทราบและตระหนักถึงคุณลักษณะความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1
2. เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ วางแผน การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ
3. เป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น
4. ได้ทราบว่าผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ควรจะพัฒนาการบริหารจัดการระหว่างสถานศึกษากับชุมชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น